

URUSH TARIXI VA UNING IJTIMOIIY ONGNING RIVOJLANISHIDAGI O'RNI.

*Termiz davlat pedagogika instituti
Falsafa va ma'naviyat asoslari kafedrasi o'qituvchisi
Shaymanov Fozilbek To'lqin o'g'li.
Tel: +998903559296
Gmail: fozil.9296.shaymanov@gmail.com*

Annotatsiya: Mazkur maqola bugungi kunda jahon ahlini qiynab kelayotgan urush haqida g'oyalarning ijtimoiy va falsafiy tahliliga bag'ishlangan. Shuningdek, maqolada yurtimizda uchrayotgan global muommolar va ularga ko'rilayotgan islohatlar yoritilgan.

KIRISH

Urush tarixi, insoniylik tarixining ko'p yillik davomida kelib chiqqan va jahon sarhatlarida ko'p muhim o'rin egallagan bir mavzu. Urushlar odatda mamlakatlar, davlatlar yoki xorijiy hokimiyatlar o'rtasidagi qo'llanmani hal qilish uchun olib boriladi. Bu urushlar jangga olib borish, qurolli harakatlar, diplomatik muzokaralar yoki boshqa usullar orqali olib borilishi mumkin.

Urushlar va uning ijtimoiy ongning rivojlanishi o'rtacha jahon tarixida muhim ahamiyatga ega bo'lgan mavzu. Urushlar odatda xalqaro mablag'lar va boy xavf-xatarlarga olib keladi, jumladan, jamiyatlar o'rtasidagi o'zaro hamjihatlik va diplomatik munosabatlar ustida kuchli ta'sir qiladi. Bu urushlar esa jamiyatlar va fuqarolar uchun katta xavf, beqarorlik va ozodlikni yo'qotadi.

Urushlar ijtimoiy ongning rivojlanishiga ta'sir qiladi, chunki ular jamiyatlar o'rtasidagi munosabatlarni, qadriyatlarni, va siyosiy tizimlarni o'zgartirishi mumkin. Urushlar jamiyatda yaxshilikni, insoniy qadriyatlarni, va insonparvarlikni o'zgartirishda katta oqibatlariga olib kelishi mumkin. Bundan tashqari, urushlar ijtimoiy va siyosiy o'zgarishlarni kuchi va hukmdorlikni yangilashda ko'p bor tilga olib kelinadi.

Bundan tashqari, urushlar ta'sir ko'rsatadigan ko'plab jarayonlarni hamda ularning tasiri va ko'rsatadigan oqibatlarni izlashga erishish uchun ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Ularning muhim urush taktikasi, voqealar tarixi, va urushning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy oqibatlari haqida malumotlarni taqdim etadi. Urush tarixi va uning ijtimoiy ongi, insoniylik tarixining katta bo'lagi va kelajagi uchun o'zaro bog'liqlikka ega bo'lgan muhim mavzular hisoblanadi.

Urushlar jamiyatlar o'rtasidagi munosabatlarni, qadriyatlarni va siyosiy tizimlarni o'zgartirishi uchun kutilmagan zararli oqibatlar tug'iladi. Urushlar

insonlarga, iqtisodiyatga, siyosiy tizimga va ekologiyaga katta zarar yetkazadi. Bu sababli, urushlar o'zgarishni kengaytirish uchun zarur bo'lgan yollar ko'proq diplomatik va barcha tomonlama mulohazalar bilan muomala qilishdir.

Birinchi navbatda, urushlarni oldini olish uchun o'zaro muzokaralar olib borish zarur. Muzokaralar orqali qat'iy qoidalar va shartlar belgilanishi, taraflar o'rtasida sog'lom munosabatlar va kelajakda urushni oldini olish yo'llarini belgilash mumkin. Diplomatik yondashuvlar va muzokaralar, urushni oldini olish uchun eng samarali usul bo'lib, jamiyatlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilaydi.

Ikkinchi navbatda, urushlar ko'pincha etnik, diniy yoki siyosiy sabablarga asoslangan bo'lib, bu esa jamiyatlar orasidagi farq va qarshiliklarni kuchaytiradi.

Uchinchi navbatda, siyosiy tizimlarni o'zgartirish, urushlarni oldini olishning bir usuli bo'lib, davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar o'zgarishi bilan bog'liq. Odatda, siyosiy o'zgarishlar va reformalar orqali diplomatiya va muzokaralar yo'li bilan urushlarni oldini olish mumkin.

Yaqinda yillarda, dunyo jamiyatlarining urushsiz dunyoga yo'naltirilishi, diplomatiya va muzokaralar asosida munosabatlarni kengaytirish uchun katta ehtimol mavjud. Urushlarni oldini olish uchun diplomatiya va muzokaralar tajribasi va kuchini kengaytirish, jamiyatlar orasidagi munosabatlarni yaxshilashda katta ahamiyatga ega. Bu jarayon shuningdek qadriyatlarni o'zgartirish va siyosiy tizimlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Siyosiy tizimlarni o'zgartirish va urushlarni oldini olish, davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar o'zgarishi bilan bog'liqdir. Siyosiy munosabatlar va tuzumlar o'zgarishlari orqali diplomatik yondashuvlar, muzokaralar va kelishuvlar o'tkaziladi. Bu jarayon davlatlar o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilash, qadriyatlarni o'zgartirish va urushlarni oldini olish uchun muhimdir.

Siyosiy tizimlarni o'zgartirish uchun davlatlar o'rtasida diplomatiya, sog'liqni saqlash, iqtisodiy hamkorlik, madaniy munosabatlar va boshqa ko'rsatkichlar muhim ahamiyatga ega. Siyosiy tuzumlar o'zgarishlari esa davlatlar o'rtasidagi qonun, siyosat, huquqiy normativ hujjatlar va boshqa tuzumlar ustida kelishiladi.

Urushlarni oldini olish uchun siyosiy tizimlarni o'zgartirish va siyosiy munosabatlar va tuzumlar o'zgarishi juda muhimdir. Bu jarayon orqali jamiyatlar urushsiz dunyoga yo'naltirish va jamiyatlar orasidagi munosabatlarni kuchaytirishga yordam beradi. Siyosiy tizimlarni o'zgartirish va urushlarni oldini olishning ahamiyati va takrorlanuvchi jarayonlari dunyo siyosati va davlatlar o'rtasidagi munosabatlarning belgilovchi yo'nalishdir. Urushlarni oldini olish uchun diplomatik yondashuv, muzokaralar, kelishuvlar va boshqa ko'rsatkichlar juda muhimdir. Davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar o'zgarishi esa dunyo siyosati va mamlakatlar orasidagi munosabatlarning asosiy qismidir.

Aynan shunday, davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar, dunyo siyosati va mamlakatlar orasidagi munosabatlarning asosiy qismini tashkil etadi. Bu siyosiy munosabatlar va tuzumlar, har bir davlatning mustaqil xarakterini, milliy xususiyatlarni, siyosiy maqsadlarini va hujjatlarini ifodalaydi.

Davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar, bir qancha omillarga bog'liq ravishda shakllanadi. Bundan tashqari, siyosiy tuzumlar va ittifoqlar, rivojlanish, o'zgarish va ko'ngil ochib turishlarning natijasi sifatida ham shakllanishi mumkin.

Biror davlatning siyosiy tuzumlar va munosabatlari, uning harakatlarining hamda qarorlarning qabul qilinishi va amalga oshirilishi uslubida o'zgarmas o'rinlar tutadi. Bu tuzumlar va munosabatlar, xalqaro to'g'ri keladigan tartibda vaqti-vaqti bilan yangilanishi mumkin.

Davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar, qanday ta'sir ko'rsatishlari haqida ilmiy muhim muzokaralar olib borilmoqda. Bu munosabatlar va tuzumlar, boshqa davlatlar bilan diplomatik muzokaralar, to'siq va do'stlik shartnomalari orqali sodir bo'lishi mumkin. Bunday tuzumlar va munosabatlar, qo'shimcha siyosiy tadbirlar, masalan, ekonomik bloklar yaratish, ittifoqlar qurish, yoki urushni oldini olish uchun ham qo'llanilishi mumkin.

Shuningdek, davlatlar o'rtasidagi siyosiy munosabatlar va tuzumlar, qonunlar, aniq chora-tadbirlar va diplomatik marosimlar orqali ham o'zgarishi mumkin. Bu munosabatlar va tuzumlar, o'zaro muzokaralar, diplomatik muzokaralar, va qo'shimcha yo'nalishlarning natijasi sifatida shakllanishi mumkin.

Adabiyotlar

1. Kissinger, H. (1994). *Diplomatiya*. Simon va Shuster.
2. Mearsheimer, J. J. (2001). *Buyuk davlat siyosatining fojiasi*. V.V. Norton & Company.
3. Makiavelli, N. (1532). *Shahzoda*.
4. Tolstoy, L. (1869). *Urush va tinchlik*.
5. Clausewitz, C. von. (1832). *Urush haqida*.
6. Xantington, S. P. (1996). *Sivilizatsiyalar to'qnashuvi va jahon tartibini qayta tiklash*. Simon va Shuster.
7. Kissinger, H. (2014). *Jahon tartibi*. Pingvin kitoblar.
8. Bjezinski, Z. (1997). *Katta shaxmat taxtasi: Amerika ustunligi va uning geostrategik imperativlari*. Asosiy kitoblar.
9. Tuchman, B. V. (1962). *Avgust qurollari*.
10. Fukuyama, F. (2011). *Siyosiy tartibning kelib chiqishi: insoniyatdan oldingi davrdan Frantsiya inqilobigacha*. Farrar, Straus va Giroux.